

Bożena Lech-Jabłońska

Bibliografia Lubelszczyzny 1963-2009 : historia, dzień dzisiejszy, kierunki rozwoju

Rocznik Lubelski 36, 169-178

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bibliografia Lubelszczyzny 1963-2009. Historia, dzień dzisiejszy, kierunki rozwoju

Pierwsze spisy bibliograficzne o charakterze regionalnym opracowano w Europie już na przełomie XVI i XVII w. W Polsce pojawiły się pod koniec XVIII w.¹ Tworzono je również w XIX i początkach XX w. Ich rozwój nastąpił po II wojnie światowej, a impulsem były postulaty Pierwszej Narady Bibliografów zorganizowanej w 1956 r.² Założenia metodyczne podawały podręczniki opublikowane w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w.³ Należy zaznaczyć, że władze polityczne szczególną wagę przywiązywały do bibliografii Ziem Odzyskanych, otaczały ją patronatem, a wręcz kuratelą. Bibliografia regionalna miała dokumentować i potwierdzać polskość tych ziem.

Działaniom na polu bibliografii regionalnej w Polsce już od początku XX w. towarzyszyły dyskusje terminologiczne. Do dziś są prowadzone rozważania nad definicjami: bibliografia regionalna, bibliografia terytorialna, bibliografia lokalna. Zauważamy, że nastąpił rozdźwięk pomiędzy terminologią usankcjonowaną polską normą a praktyką bibliograficzną⁴. W niniejszym artykule będziemy po-

1 *Bibliografia. Metodyka i organizacja*, pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego, Warszawa 2000, s. 284.

2 Mówiono o konieczności „zorganizowania prac nad bibliografią regionalną w skali kraju”. Zob. *Ogólnokrajowa Narada Bibliografów*, Warszawa 19 lutego 1956, Warszawa 1956, s. 30.

3 M. Dembowska, *Rodzaje bibliografii*, Warszawa 1953; *Bibliografia. Poradnik metodyki bibliograficznej*, Warszawa 1960; *Metodyka bibliograficzna. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*, red. H. Hleb-Koszańska, M. Dembowska, H. Sawoniak, Warszawa 1963.

4 *Bibliografia. Metodyka...*, s. 297; A. Żbikowska-Migoń, *Bibliografia regionalna – tradycje i perspektywy*, w: *Narodowe i regionalne serwisy bibliograficzne*, Warszawa 1999, s. 8-11; Norma PN-89-/N-01225 *Rodzaje i części składowe bibliografii*, Warszawa 1989 definiuje bibliografię terytorialną jako „bibliografię specjalną o zakresie ograniczonym do spraw związanych z terytorium mniejszym niż państwo”; natomiast bibliografia regionalna to „bibliografia ogólna o zasięgu terytorialnym obejmującym obszar większy niż państwo, który ze względu na swoje cechy geograficzne, językowe, gospodarcze lub polityczne uznawany jest za region”. Jednak powszechnie termin bibliografia regionalna jest używany w tym pierwszym znaczeniu. Potwierdzają to wystąpienia konferencyjne, a także publikowane bibliografie poszczególnych województw, powiatów itp. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, Warszawa 2002 stara się usystematyzować te kwestie: „bibliografia regionalna – bibliografia specjalna o zasięgu terytorialnym bibliografii, obejmującym obszar mniejszy niż państwo, który ze względu na cechy geograficzne, kulturowe, gospodarcze, administracyjne tradycyjnie uznawany jest za region. [...] W piśmiennictwie obcojęzycznym termin „region” bywa używany w innym znaczeniu niż w tradycji polskiej, mianowicie w odniesieniu do grupy państw, które ze względu na cechy geograficzne, językowe, gospodarcze lub polityczne są powiązane ze sobą i uznawane za region. Wówczas przez bibliografię regionalną rozumie się bibliografię ogólną o zasięgu terytorialnym bibliografii obejmującym obszar większy niż państwo. [...]”.

sługiwać się terminem „bibliografia regionalna”, zgodnie z codzienną praktyką bibliograficzną.

Obowiązek gromadzenia literatury regionalnej został przypisany bibliotekom publicznym stopnia wojewódzkiego już w dekreście o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi w 1946 r. Powtórzono to w nieco innej formie w ustawie z 1968 r. Obowiązująca od 1997 r. *Ustawa o bibliotekach* obliiguje nie tylko do gromadzenia regionalnego piśmiennictwa, ale także do tworzenia i publikowania bibliografii regionalnej wojewódzkie i powiatowe biblioteki publiczne⁵. To właśnie biblioteki publiczne są najbardziej odpowiednie do dokumentowania regionalnej aktywności.

Według Anny Żbikowskiej-Migoń bibliografia regionalna jest ważnym elementem warsztatu informacji o regionie i ma służyć następującym celom: 1) „naukowym – budowanie warsztatu dla własnych i cudzych badań naukowych, 2) ideowo-politycznym – potwierdzanie nowej rzeczywistości politycznej, realizowanie programu przebudowy świadomości politycznej mieszkańców miasta – regionu – państwa, 3) patriotycznym – spontaniczna manifestacja uczucia więzi i dumy z własnej „małej ojczyzny”, 4) dorażnoinformacyjnym – zaspokajanie potrzeb bieżącej, aktualnej, wieloaspektowej informacji o regionie” również tej informacji, która szybko traci na znaczeniu⁶.

Bibliografia regionalna zatem służy ważnym i społecznie użytecznym celom, zwłaszcza że rejestruje wiele dokumentów, które nigdy nie będą odnotowane w żadnej innej bibliografii. W odniesieniu do tych dokumentów jest bibliografią prymarną. Odzwierciedla dorobek umysłowy, kulturalny regionu, dokumentuje różne przejawy lokalnej aktywności. Z ustawowego obowiązku biblioteki wywiązują się zależnie od możliwości finansowych, technicznych, kadrowych oraz zgłaszanych przez użytkowników potrzeb.

W przypadku Lubelszczyzny zainteresowanie władz bibliografią regionalną nie było zbyt intensywne. Mimo to prace nad *Bibliografią Lubelszczyzny* zostały podjęte w Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie od 1963 r.⁷ Zadanie to otrzymał do wykonania Dział Informacyjno-Bibliograficzny, który już od początku lat pięćdziesiątych organizował regionalny warsztat informacyjny, w tym katalog zbiorów regionalnych (Katalog Lubliniana) oraz prowadził regionalną działalność informacyjną dla potrzeb całego województwa⁸. Pracami bibliograficznymi zajmował się cały zespół (4, a następnie 5 ½ etatu) pod kierownictwem Ireny Harhalowej (do 1964), a następnie Wiesławy Baszyńskiej (1964-1987)⁹. Podejmowano

5 Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” (dalej: „DzURP”), 1946, nr 26, poz. 163; *Ustawa o bibliotekach z dnia 9 kwietnia 1968 r.*, „DzURP”, 1968, nr 12, poz. 63; *Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. (z późn. zm.)*, „DzURP”, 1997, nr 85, poz. 539.

6 A. Żbikowska-Migoń, *op. cit.*, s. 14.

7 T. Zabielska, *Współdziałanie bibliotek wojewódzkich w opracowaniu „Bibliografii Lubelszczyzny”*, w: *Bibliografie regionalne. Dokonania, dylematy, wnioski. Materiały z konferencji, Puławy, 15-16 września 1994 r.*, Warszawa 1995, s. 53-54.

8 M. Gawarecka, *Biblioteka im. H. Łopacińskiego jako regionalny ośrodek biblioteczny Lubelszczyzny*, „Przegląd Biblioteczny”, 1957, z. 4, s. 345-349; W. Baszyńska, *Dział Informacyjno-Bibliograficzny Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. 30, 1985, s. 30-31.

9 Archiwum Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Lublinie (dalej: AWBP), Tezka osobowa Ireny Har-

je w czasie wolnym od obsługi czytelników i innych czynności informacyjnych. Bibliografia regionalna miała rejestrować powojenną produkcję wydawniczą dotyczącą regionu. W kartotekach kartkowych gromadzono retrospektywne materiały bibliograficzne od 1944 r., a także odnotowywano aktualnie ukazujące się dokumenty. Zdecydowano, że pierwszy tom będzie obejmował okres 20 powojennych lat, drugi 6 lat, natomiast kolejne tomy będą pięcioletnimi kumulacjami. Taki stan trwał do końca 1986 r. W tym czasie opublikowano dwa tomy *Bibliografii Lubelszczyzny* rejestrujące piśmiennictwo z lat 1944-1970¹⁰. W 1987 r., w ramach Działu Informacyjno-Bibliograficznego, utworzono Pracownię Bibliografii Regionalnej, której kierownikiem została Teresa Zabielska. Pracownia docelowo miała liczyć 5 ½ etatu. W zamierzeniu miało to przyspieszyć prace bibliograficzne tak, aby bibliografia regionalna ukazywała się na bieżąco i dostarczała czytelnikowi najbardziej aktualne informacje o regionie. W rzeczywistości Pracownia liczyła okresowo 2 ½, 3 ½ etatu, od 1991 r. 2 etaty, dopiero od czerwca 1994 r. na stałe 3 etaty¹¹. Brakowało również środków finansowych na wydawanie kolejnych tomów *Bibliografii*. W tej sytuacji przyspieszenie prac nie było możliwe, zwłaszcza że do zadań Pracowni należało nie tylko opracowywanie bibliografii regionalnej (od gromadzenia materiałów bibliograficznych bieżących i retrospektywnych aż do przygotowania kolejnych tomów do druku), ale także prowadzenie Katalogu Lubliniana, prace redakcyjne nad „Bibliotekarzem Lubelskim”, prowadzenie kartotek bibliograficznych i faktograficznych. W związku z tym skoncentrowano się na gromadzeniu bieżących materiałów bibliograficznych, bowiem wszelkie zaległości byłyby w przyszłości trudne do nadrobienia. Materiały do kolejnych pięcioletnich okresów gromadzono w kartotekach kartkowych i systematycznie uzupełniano, korzystając z własnych zbiorów, zbiorów bibliotek naukowych Lublina, Biblioteki Narodowej, a także materiałów nadesłanych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Chełmie oraz Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Zamościu (w latach 1976-1995). Z perspektywy czasu decyzję tę należy ocenić jako bardzo rozsądną i przemyślaną. Doceniono to po latach w czasie przygotowywania do druku kolejnych tomów *Bibliografii*. Dbano również o aktualność Katalogu Lubliniana. Teresa Zabielska doprowadziła do opublikowania kolejnego tomu *Bibliografii Lubelszczyzny* za lata 1971-1975¹². Wykonała również redakcję merytoryczną kartoteki za lata 1976-1980.

W 1995 r., w wyniku zmiany struktury organizacyjnej Biblioteki, dotychczasowy Dział Informacyjno-Bibliograficzny przekształcił się w Dział Informacji, Bibliografii i Udostępniania, a dotychczasowa Pracownia Bibliografii Regionalnej stała się Oddziałem Bibliografii Regionalnej. Kierownictwo, zakres powierzonych obowiązków i organizacja pracy pozostały bez zmian. Do zespołu dołączono czwartą osobę, która jednak tylko część etatu mogła poświęcać na prace bibliograficzne, mając ponadto w zakresie obowiązków prace redakcyjne (adiustacja stylistyczna

halowej; *Ibidem*, Teczka osobowa Wiesławy Baszyńskiej.

¹⁰ *Bibliografia Lubelszczyzny 1944-1964*, cz. I, red. W. Baszyńska, I. Harhalowa, Lublin 1967; *Bibliografia Lubelszczyzny 1944-1964*, cz. II, red. W. Baszyńska, Lublin 1974; *Bibliografia Lubelszczyzny 1965-1970*, red. W. Baszyńska, Lublin 1982.

¹¹ Zabielska, *op. cit.*, s. 53-54.

¹² *Bibliografia Lubelszczyzny 1971-1975*, red. W. Baszyńska, Lublin 1994.

i korekta wydawnictw WBP), a z czasem również prowadzenie wypożyczalni międzybibliotecznej. Od 1996 r. pracownicy Oddziału włączyli się w dyżury popołudniowe, pomagając bibliotekarzom obsługującym czytelników w Informatorium i Czytelnii Głównej. Jednocześnie pracownicy Czytelnii, w wolnym czasie, uczestniczyli w powielaniu kart do Katalogu Lubliniana. W prace te włączał się również Zdzisław Bieleń, kierownik Działu Informacji, Bibliografii i Udostępniania w latach 1996-1999. Uważał, że prowadzenie i publikowanie bibliografii regionalnej jest ważnym zadaniem Biblioteki i dlatego należy dołożyć starań, aby przyspieszyć prace i zminimalizować opóźnienia w jej wydawaniu. Wspólnie z T. Zabielską, kierownikiem Oddziału Bibliografii Regionalnej, podjęli decyzję, że w pierwszej kolejności zostaną opublikowane materiały najnowsze, najczęściej poszukiwane przez czytelników. Dlatego materiały bibliograficzne za lata 1998-1999 na bieżąco wprowadzano do maszynopisu, wykonywanego już za pomocą komputera, co umożliwiało codzienne wpisywanie opisów bibliograficznych w miarę ich wpływania do kartoteki.

W 1999 r. nastąpiły zmiany personalne. Od 1 lutego kierownikiem Oddziału Bibliografii Regionalnej została Bożena Lech-Jabłońska¹³. Teresa Zabielska przeszła na emeryturę, ale pracownikiem Oddziału, w niepełnym wymiarze etatowym, pozostała do końca roku. Od 31 marca kierownikiem Działu Informacji, Bibliografii i Udostępniania została Ewa Hadrian.

W 2000 r. Dyrekcja WBP przeznaczyła środki na sporządzenie maszynopisu tomu obejmującego lata 1976-1980. Przeprowadzono korektę maszynopisu komputerowego. Dalsze prace odłożono na kilka lat ze względu na brak funduszy. Natomiast w 2002 r. przyspieszono pracę nad tomem za lata 1998-1999, który ukazał się drukiem w przededniu obchodów 95. rocznicy istnienia Biblioteki im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie¹⁴.

W grudniu 2003 r. Oddział Bibliografii Regionalnej został wyodrębniony z Działu Informacji, Bibliografii i Udostępniania. Stał się samodzielną jednostką organizacyjną pod nazwą Dział Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie, a jego kierownikiem została Bożena Lech-Jabłońska. Zespół pracowników liczył 4 osoby, (przy czym jedna osoba nadal odpowiadała za prace redakcyjne publikacji Biblioteki), a od 1 kwietnia 2004 r. – 5 osób. Biblioteka starała się o pozyskanie funduszy na edycję *Bibliografii Lubelszczyzny* ze środków Mecenatu Państwa i funduszy operacyjnych. Dzięki temu udało się opublikować cztery tomy za lata 1976-1990 oraz 2000¹⁵. W 2009 r., już bez pomocy finansowej z zewnątrz, wydano drukiem tomy za lata 1991-1995 oraz 1996-1997¹⁶. Tym samym zakończono pro-

13 *Sprawy kadrowe. Personalia*, „Dostrzegacz Biblioteczny”, 1999, nr 1, s. 21.

14 *Bibliografia Lubelszczyzny 1998-1999*, red. B. Lech-Jabłońska, Lublin 2002. Od ukazania się poprzedniego tomu minęło 8 lat.

15 *Bibliografia Lubelszczyzny 1976-1980*, red. T. Zabielska, B. Lech-Jabłońska, Lublin 2004; *Bibliografia Lubelszczyzny 1981-1985*, red. B. Lech-Jabłońska, Lublin 2006; *Bibliografia Lubelszczyzny 1986-1990*, red. B. Lech-Jabłońska, Lublin 2007; *Bibliografia Lubelszczyzny 2000*, red. B. Lech-Jabłońska, Lublin 2005. Opisy bibliograficzne brakujących dokumentów do rocznika za 2000 r. nadesłały biblioteki powiatowe w: Białej Podlaskiej, Chełmie, Janowie Lubelskim, Łukowie, Łęcznej, Opolu Lubelskim i Zamościu.

16 *Bibliografia Lubelszczyzny 1991-1995*, red. B. Lech-Jabłońska, Lublin 2009; *Bibliografia Lubelszczyzny 1996-1997*, red. B. Lech-Jabłońska, Lublin 2009.

ces publikacji retrospektywnych tomów *Bibliografii Lubelszczyzny*, obejmujących produkcję wydawniczą z lat 1944-2000.

W ciągu czterdziestu siedmiu lat tworzenia i publikowania *Bibliografii Lubelszczyzny* w zespole redakcyjnym pracowało dwadzieścia jeden osób, które latami na bieżąco tworzyły wielotysięczne kartoteki kartkowe, a także osoby, które zetknęły się z tą pracą tylko okresowo (np. przy opracowywaniu jednego tomu) oraz te, które pracowały nad ostateczną redakcją i przygotowaniem kartotek do druku¹⁷.

Od stycznia 2000 r. materiały bibliograficzne do *Bibliografii Lubelszczyzny* są gromadzone w bazie komputerowej o nazwie REGION, prowadzonej w programie MAK. Dokumenty z lat 2000-2004 opracowano w formacie MARC BN i zgromadzono w bazie REGION 2000-2004. W końcu 2009 r. liczyła ona 17 669 rekordów bibliograficznych. Dokumenty wydane od 2005 r. są wprowadzane w formacie MARC 21 do bazy REGION 2005--, która zawierała 15 464 rekordy bibliograficzne. Łącznie na koniec 2009 r. w bazach REGION znajdowało się 33 133 rekordy bibliograficzne¹⁸. Bazy są udostępniane czytelnikom w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie oraz *online* pod adresem: <http://hieronim.wbp.lublin.pl>.

Bibliografia Lubelszczyzny, podobnie jak inne, opracowywane w Polsce bibliografie regionalne, jest bibliografią przedmiotową. Jednak w niektórych poddziałach ma cechy podmiotowości, np. w poddziale *Czasopisma* są rejestrowane wszystkie czasopisma publikowane w regionie; w poddziale *Teatr* – recenzje sztuk wystawianych na deskach regionalnych teatrów, niezależnie od ich tematyki. *Bibliografia Lubelszczyzny* treściowo uwzględnia wszystkie dziedziny życia z terenu woj. lubelskiego w jego granicach administracyjnych, w latach 1975-1998 z województw: białkopodlaskiego, chełmskiego, lubelskiego, zamojskiego, również w granicach administracyjnych, a od 1999 r. ponownie „dużego” woj. lubelskiego. Zasięg językowy jest nieograniczony, a zatem odnotowuje prace niezależnie od języka publikacji. Zasięg autorski – rejestruje to, co zostało napisane o regionie przez wszystkich autorów, niezależnie od ich narodowości, miejsca pochodzenia i zamieszkania. Szczególną uwagę zwraca się na twórców pochodzących z regionu. Natomiast jest ograniczony zasięg terytorialny wyznaczony przez miejsce wydania rejestrowanych dokumentów. *Bibliografia Lubelszczyzny* uwzględnia dokumenty wydane w Polsce. Lubliniana zagraniczne są gromadzone w osobnej kartotece kartkowej. Chronologicznie *Bibliografia Lubelszczyzny* dotyczy produkcji wydawniczej od 1944 r. Zasięg chronologiczny każdego tomu jest określony w jego tytule. Nie stosuje selekcji wydawniczo-formalnej, ponieważ uwzględnia wszystkie jednostki bibliograficzne. Rejestruje wydawnictwa zwarte (opisywane jako całość, prace zbiorowe z adnotacją zawartościową, fragmenty bibliograficzne),

17 W pracach bibliograficznych uczestniczyli: Zofia Albigowska, Wiesława Baszyńska, Wanda Bielak, Zdzisław Bieliń, Ewa Chagowska, Irena Dziok-Strelnik, Lidia Głębińska, Lucyna Grybel-Niedokos, Irena Harhalowa, Waldemar Jakson, Bożena Lech-Jabłońska, Małgorzata Marczyk (z d. Kosmala), Zofia Marczyńska, Jan Sieg, Aneta Skórska, Jan Smolarz, Joanna Staniewska, Grażyna Stępień, Józef Wiktorowicz, Dorota Wójcik, Teresa Zabielska.

18 Sprawozdanie z wykonania planu pracy w 2009 r. w Dziale Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie, oprac. B. Lech-Jabłońska, k. 1 (mps WBP).

wydawnictwa ciągłe (dzienniki, czasopisma ogólnopolskie, regionalne i lokalne, kalendarze, informatory), artykuły (artykuły z czasopism, pojedyncze referaty z prac zbiorowych), dokumenty kartograficzne (atlasy, samoistne wydawniczo mapy i plany), ważniejsze dokumenty życia społecznego (m.in. foldery, programy imprez).

Bibliografia Lubelszczyzny jest adresowana do szerokiego spektrum odbiorców. Jej użytkownikami są pracownicy naukowcy, regionaliści, pracownicy administracji, gospodarki, instytucji kultury, mediów i oświaty, studenci, uczniowie szkół średnich. Dlatego zestaw materiałów kwalifikowanych do bibliografii jest również szeroki. Są to opracowania naukowe, publikacje popularnonaukowe, referaty, uchwały, obwieszczenia, zarządzenia, biografie, pamiętniki i wspomnienia, wywiady, recenzje książek i spektakli teatralnych, sprawozdania, polemiki i uzupełnienia, a wyjątkowo, ze względu na ważność poruszanych zagadnień, także reportaże, przemówienia, listy.

Bibliografia Lubelszczyzny jest bibliografią selekcyjną. Stosuje się selekcję merytoryczną, wartościującą, która polega na ocenie treści dokumentu. Mimo to rejestruje wiele dokumentów, które nigdy nie będą odnotowane w żadnej innej bibliografii. W odniesieniu do tych dokumentów jest bibliografią prymarną i stanowi uzupełnienie bibliografii narodowej.

Opis bibliograficzny sporządzano zawsze na podstawie obowiązujących norm bibliograficznych¹⁹. Zdarzało się, że nowe przepisy stosowano, zanim zaczęła obowiązywać norma, korzystając z „Przewodnika Bibliograficznego” lub projektu normy jako wzorca (np. PN-82/N-01152.01 *Opis bibliograficzny. Książki* oraz nowy opis czasopisma jako całość zastosowano już w kumulacji 1976-1980)²⁰. Obecnie *Bibliografia Lubelszczyzny* nadal jest opracowywana na podstawie polskich norm bibliograficznych, uwzględniających międzynarodowe wymagania. Stosowany jest opis bibliograficzny rejestracyjny, a tylko w koniecznych przypadkach wprowadza się adnotacje wyjaśniające lub zawartościowe.

Układ zrębu głównego w *Bibliografii Lubelszczyzny* jest układem systematycznym, w którym działy i poddziały są logicznie usystematyzowane. Został on oparty na „Ramowym schemacie klasyfikacyjnym bibliografii regionalnej przedmiotowej”, który opracowano w ramach działań koordynacyjnych dotyczących bibliografii regionalnej i opublikowano po raz pierwszy w 1963 r.²¹ Był to schemat klasyfikacyjny, który poszczególne biblioteki dostosowały do specyfiki swego regionu i posługują się nim do dziś. *Bibliografia Lubelszczyzny* wykorzystywała od początku ten schemat, który składa się z 16 działów głównych i jest to niezmiennicze. Każdy dział dzieli się, w miarę potrzeby, na poddziały niższych stopni. Dla

19 Początkowo były to normy: PN/N-01152: Opis zasadniczy w bibliografii bieżącej dziedzin i zagadnień; PN-57/N-01158: Skróty wyrazów typowych w opisie bibliograficznym i katalogowym; PN/N-01150: Skróty tytułów czasopism; PN-73/N-01159: Indeksy do bibliografii. Z biegiem lat normy zmieniały się. Zaczęto kolejno stosować normy PN-73/N-01152.00: Opis bibliograficzny. Postanowienia ogólne; PN-82/N-01152.01: Opis bibliograficzny. Książki; PN-N-01152-2: Opis bibliograficzny. Wydawnictwa ciągłe; PN-85/N-01158: Skróty wyrazów i wyrazów w opisie bibliograficznym; PN-N-01178: Zasady skracania tytułów wydawnictw ciągłych.

20 T. Zabielska, B. Lech-Jabłońska, *Przedmowa*, [w:] *Bibliografia Lubelszczyzny 1976-1980*, Lublin 2004, s. 9.

21 W wydaniu z 1960 r. nie stosowano jeszcze klasyfikacji. Zob. *Metodyka bibliograficzna...*, s. 307-312.

każdego dokumentu, kwalifikowanego do bibliografii, należy sporządzić charakterystykę rzeczową – przydzielić do właściwego działu i poddziału. Dokumenty wielotematyczne oraz dokumenty omawiające zagadnienia wieloaspektowo otrzymują pełny opis bibliograficzny w odpowiednim dziale, natomiast w innych działach umieszcza się opisy skrócone. Stosowany jest też system odsyłaczy całkowitych i uzupełniających.

W kolejnych tomach do schematu wprowadzono uaktualnienia, uwzględniając zmiany zachodzące w życiu społecznym, politycznym, gospodarczym, w środowisku naukowym regionu.

Decyzja o wprowadzeniu w 2000 r. automatyzacji prac bibliograficznych pociągnęła za sobą dalsze decyzje odnoszące się do metodyki *Bibliografii*. Najważniejsza zmiana, oprócz modyfikacji schematu, dotyczyła opracowania rzeczowego dokumentów wprowadzanych do bibliografii. Zrezygnowano z dotychczasowego indeksu przedmiotowego i do charakterystyki treściowej zaczęto stosować Język Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Wymagało to od zespołu intensywnego samokształcenia, uczestnictwa w warsztatach, konferencjach, wykładach poświęconych opracowaniu dokumentów w tym języku informacyjno-wyszukiwawczym.

Należy zaznaczyć, że w okresie od 2000 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie dołożyła wszelkich starań, aby nadrobić zaległości. Na konferencji „Bibliografie regionalne (terytorialne) w Polsce”, zorganizowanej w Puławach w 1994 r., Lucjan Biliński²² stwierdził, że bibliografie regionalne w Polsce są wydawane nieterminowo. Dotyczyło to również *Bibliografii Lubelszczyzny*, która wówczas miała najdłuższy poślizg. Ostatnio opublikowano komplet tomów za lata 1944-2000. Jest to ewenement w skali kraju ze względu na tak rozległy zasięg chronologiczny oraz obszar, którego *Bibliografia Lubelszczyzny* dotyczy. Mimo zmian administracyjnych, w latach 1975-1998 nie ograniczono bibliografii do terytorium „małego” woj. lubelskiego. Tę wyjątkowość potwierdza analiza stanu prac nad bibliografiami regionalnymi w Polsce, przygotowana przez L. Bilińskiego w 1998 r. oraz Marzenę Przybysz według stanu na lipiec 2009 r.²³

Bibliografie regionalne są prowadzone w wielu bibliotekach stopnia wojewódzkiego i powiatowego. Obecnie niemal wszystkie oferują użytkownikom dostęp *online* do najnowszych materiałów²⁴. Jednakże luki i zaległości w częściach retrospektywnych nadal są faktem. Na przykład region białostocki posiada opublikowane tomy bibliografii regionalnej za lata 1944-1989 oraz 1999-2002. W karcotece zgromadzono materiały za lata 1990-1998, przy czym lata 1990-1992 są już wprowadzane do bazy. W *Bibliografii Śląska* dostrzega się lukę za lata 1989-1998.

22 L. Biliński, *Postęp czy regres w opracowaniu i wydawaniu bibliografii regionalnej?*, [w:] *Bibliografie regionalne. Dokonania, dylematy, wnioski. Materiały z konferencji, Puławy, 15-16 września 1994 r.*, Warszawa 1995, s. 32.

23 Idem, *Stan i perspektywy bibliografii regionalnej w Polsce*, [w:] *Narodowe i regionalne serwisy bibliograficzne. Materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. „Automatyzacja serwisów bibliograficznych. Bibliografie regionalne, bibliografia narodowa. Stan prac i zamierzenia”*, Warszawa, 2-4 grudnia 1998 r., Warszawa 1999, s. 36-61; *Bibliografie regionalne 1999 -*, oprac. M. Przybysz [online]. [20 marca 2010]. Dostępny: <http://www.cbib.info/content/category/10/64/61/>.

24 Dostęp do wszystkich baz bibliografii regionalnych na stronie EBIB-u: *Bibliografie regionalne* [online]. [20 marca 2010]. Dostępny: <http://www.cbib.info/content/view/2086/61/>.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Łodzi imponuje bazami bieżącej bibliografii regionalnej (prowadzone od 1993 r.) oraz świetnie funkcjonującym Systemem Bibliografii Regionalnej Województwa Łódzkiego. Publikowane tomy rejestrują publikacje dopiero od 1971 r. i nadal jest luka za lata 1975-1980, 1982-1992. W *Bibliografii Warmii i Mazur* brakuje tylko dwóch roczników za lata 1999-2000. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie oferuje czytelnikom w postaci PDF na swojej stronie internetowej wydane drukiem tomy bibliografii regionalnej za lata 1944-1993, ale ciągle brakuje tomów za lata 1994-1996. *Bibliografia Pomorza Zachodniego* – bibliografia o chlubnych tradycjach – też boryka się z brakującymi tomami za lata 1973-1975, 1977-1979, 1982-1987, 1989.

Taki stan rzeczy wynika z permanentnego niedofinansowania bibliografii regionalnych, zbyt małej obsady kadrowej. Tym bardziej należy podkreślić starania bibliotek i bibliotekarzy odpowiedzialnych za prowadzenie bibliografii regionalnych o postęp prac, wdrażanie automatyzacji i nowoczesności.

W Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Lublinie zakończenie edycji retrospektywnych tomów było możliwe dzięki dofinansowaniu z Mecenatu Państwa, zwiększeniu obsady personalnej oraz wyodrębnieniu osobnego Działu, który mógł poświęcić się pracom bibliograficznym bieżącym i retrospektywnym, a od lipca 2007 r. również działalności informacyjnej z zakresu wiedzy o regionie. Bezpośredni, codzienny kontakt z czytelnikiem pozwolił na zapoznanie się z opiniami i oczekiwaniami użytkowników odnośnie do *Bibliografii Lubelszczyzny*. Te doraźne opinie są pomocne w dalszej pracy, pozwalają uniknąć błędów, wprowadzić ewentualne zmiany. Jest to ważne, ponieważ w Polsce już nie recenzuje się bibliografii regionalnych. Mimo że kolejne tomy *Bibliografii Lubelszczyzny* zawsze wzbudzały zainteresowanie użytkowników, to tylko dwa pierwsze otrzymały recenzje w czasopiśmie. Były to recenzje pochlebne, choć niepozbawione uwag krytycznych²⁵. Podkreślano, że jest to publikacja pożyteczna i dobrze wykonana, ale też wskazano na braki w niektórych działach, zbyt małą liczbę odsyłaczy, niedociągnięcia w klasyfikacji dokumentów. Następne tomy nie doczekały się publikowanych recenzji, dopiero tom 1986-1990 został zrecenzowany (recenzje w formie maszynopisu)²⁶.

Zakończenie edycji retrospektywnych tomów *Bibliografii Lubelszczyzny* pozwoliło zająć się kolejnymi zadaniami, niezbędnymi do dalszego rozwoju WBP w Lublinie na polu bibliografii regionalnej. W odniesieniu do najnowszych roczników należy dążyć do połączenia obecnie istniejących dwóch baz bibliografii regionalnej. Aby to osiągnąć, trzeba konwertować bazę za lata 2000-2004 z formatu MARC BN na format MARC 21. Prawdopodobnie baza po konwersji będzie wymagała korekty opisu formalnego, a jednocześnie uaktualnienia charakterystyki rzeczowej dokumentów. Z czasem zarówno słownictwo JHP BN, jak również praktyka stosowania tego języka w *Bibliografii Lubelszczyzny* zmieniły się. Po konwersji będzie jedna baza REGION, stale uaktualniana, zawierająca informacje o dokumentach opublikowanych od 2000 r. Prowadzenie tej bazy, liczącej kilkadziesiąt tysięcy rekordów,

25 „Rocznik Lubelski”, 1968, t. 11, s. 194-197; „Studia Źródłoznawcze”, 1971, t. XV, s. 205-208; „Tygodnik Chełmski”, 1983, nr 32, s. 7.

26 M. Juda, Opinia na temat „Bibliografii Lubelszczyzny” (mps WBP); E. Stefańczyk, Recenzja „Bibliografii Lubelszczyzny” (mps WBP).

to kolejne wyzwanie dla bibliografów WBP. Będzie ona wymagała stałej kontroli jakości opisu bibliograficznego – kontroli prowadzonej na różnych etapach pracy. Nadrzędnym celem będzie uzyskanie jednolitości opracowania formalnego i rzeczowego, a tym samym zapewnienie sprawności informacyjnej bazy.

Kolejne zadanie to stworzenie Systemu Bibliografii Regionalnej Województwa Lubelskiego (SBR). Biblioteki współpracujące w ramach SBR będą przysyłały gotowe opisy bibliograficzne do serwera posadowionego w WBP. Po dokonaniu niezbędnych poprawek, opis będzie gotowy do wprowadzenia zarówno do bazy wojewódzkiej, jak i baz lokalnych w bibliotekach regionu. Niewątpliwie z jednej strony przyspieszy to tworzenie baz regionalnych w bibliotekach woj. lubelskiego, z drugiej zaś zmieni rolę Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w tworzeniu bibliografii regionalnej. Z instytucji opracowującej bibliografię od początku do końca, stanie się instytucją koordynującą działania. Do jej zadań będzie należało kontrolowanie jakości wprowadzanych rekordów, czuwanie nad merytoryczną poprawnością całości oraz zarządzanie powstałym systemem bibliograficznej informacji o regionie. Kolejny krok to przekształcenie tego systemu w bazę hipertekstową, która pozwoli przenieść się od opisu bibliograficznego do pełnego tekstu dokumentu, dostępnego w postaci cyfrowej w zasobach internetowych. Zrealizowanie tych zamierzeń przyniesie korzyści bibliotekom woj. lubelskiego, a przede wszystkim naszym użytkownikom. Wiąże się to jednak z odpowiedzialnością na wiele pytań, dość trudnych, ponieważ zaniechano rozwoju programu MAK, dominującego w bibliotekach woj. lubelskiego. W związku z tym należy zdecydować: na podstawie jakiego programu komputerowego realizować SBR, czy SBR będzie prowadzony metodą współkatalogowania, czy w inny sposób.

Odrębnym zagadnieniem, godnym polecenia i realizacji, jest podjęcie prac nad bibliografią regionu okresu międzywojennego i okresów wcześniejszych. Jako osobne zestawienie bibliograficzne powinna ukazać się także bibliografia, roboczo nazywana, *Lubliniana zagraniczne*, do której materiały są gromadzone od 2004 r. w tradycyjnej kartotece, zawierającej 490 opisów bibliograficznych²⁷.

Zadania są wielkie, ale też w dobie społeczeństwa informacyjnego bibliografia regionalna jest niezwykle cenną skarbnicą informacji o kulturze, gospodarce, historii i turystyce regionu. Gromadzenie dokumentów jest bardzo ważne. Jednak zarówno informowanie o istnieniu tych dokumentów, jak ich promowanie spowoduje pozyskanie nowych czytelników i przyczyni się do rozwoju regionu.

Bibliography of the Lublin Region 1963-2009. History, Present Day, Directions of Development

The paper discusses the regional bibliography compiled and published by the Hieronim Łopaciński Provincial Public Library in Lublin. It refers to the history of work on the regional bibliography in Poland after World War Two and to the terminological issues and tasks of the regional bibliography. The paper presents the history of bibliographical work: organizational units

27 Sprawozdanie z wykonania planu pracy w 2009 r. w Dziale Bibliografii Lubelszczyzny i Wiedzy o Regionie, oprac. B. Lech-Jabłońska, k. 1 (mps WBP).

responsible for this work in successive periods, persons who took part in the project at different stages, methodological assumptions of the *Bibliografia Lubelszczyzny* (Bibliography of the Lublin Region), the recent period since 2000, and the problems of automation.

The *Bibliografia Lubelszczyzny* is the Library's editorial and factual-content achievement on a regional and national scale. It is an excellent source of information about the Lublin region. It records many documents not included in any other bibliography and is a supplement to the national bibliography. The set of published volumes covers the postwar years until the end of the twentieth century. This is a sensation on a national scale, which is confirmed by the analysis of the state of work on regional bibliographies in Poland. Therefore, it is important to continue to complement the current database for the *Bibliografia Lubelszczyzny*, including the setting-up of the System of Regional Bibliography for the Lublin Province in cooperation with local-government libraries, and to compile the Region's bibliography for the interwar decades and for earlier periods. The bibliography *Lubliniana zagraniczne* (Foreign Lubliniana) should also be published as a separate bibliographical list.